

STORTINGET

Representantforslag 241 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja, Sveinung Rotevatn, Grunde Almeland, Ingvild Wetrhus Thorsvik og Alfred Jens Bjørlo

Dokument 8:241 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja, Sveinung Rotevatn, Grunde Almeland, Ingvild Wetrhus Thorsvik og Alfred Jens Bjørlo om en mer motiverende videregående skole

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne jobber for en skole som motiverer barn og unge til læring. Målet er at alle elever i skolen skal oppleve at skolehverdagen er meningsfull, utfordrende og givende, og på den måten sørge for at alle elever får et godt faglig og sosialt utbytte av skolegangen og er rustet for framtiden.

Dessverre viser tall fra de årlige Elevundersøkelsene at motivasjonen i skolen er synkende, også i videregående opplæring. Selv om motivasjonen øker fra et bunnpunkt i 10. klasse til Vg1, faller den igjen fra Vg1 til Vg3.¹ Utviklingen har dessuten gått i feil retning de senere årene, med stadig lavere motivasjon for læring blant elevene. Denne utviklingen må snus, og snuoperasjonen vil kreve at man ser på organiseringen av skolehverdagen på en ny måte.

Den norske offentlige utredningen ledet av Ragnhild Lied (NOU 2019: 25) leverte rapporten «Med rett til å mestre», som dannet grunnlaget for regjeringen Solbergs fullføringsreform. En del av utvalgets mandat var å vurdere om dagens modell for videregående opplæring i til-

strekkelig grad fremmet lærelyst og motivasjon. Lied-utvalget pekte på at videregående opplæring skal introdusere noe nytt ved å bidra til at elevene utvikler en faglig identitet som retter seg mot videre studier og yrker.

Samtidig var utvalget opptatt av at elevene skulle gis bedre muligheter til fordypning.

Utvalget mente at økte valgmuligheter var viktig for å øke elevenes motivasjon, læring og gjennomføring. Derfor er det også viktig at økte valgmuligheter både innebærer å få velge fag man interesserer seg for, og å få bli kjent med nye fag som ikke finnes i grunnskolen. Forslagsstillerne deler disse intensjonene og fremmer derfor forslag som skal bidra til å skape en skole som motiverer unge til læring.

Bedre muligheter for fordypning

I dagens videregående opplæring møter elevene på studiespesialiserende utdanningsprogram åtte fellesfag på Vg1. For de fleste elever undervises det i alle fagene parallelt gjennom skoleåret, med sluttvurdering til sist.

Denne strukturen i opplæringen legger ikke til rette for at elevene kan fordype seg i fagene og konsentrere seg om noe over tid for å kunne lære det skikkelig. Gjennom skolehverdagen opplever elevene å bytte fag og fagområde flere ganger, og i løpet av en vanlig uke har de fleste elever hatt alle åtte fagene i noen timer hver. I den grad det gis hjemmelekser i fagene, opplever elevene ofte å måtte veksle mellom forskjellige fagområder hjemme også.

Dagens ordning utgjør særlig et problem for fagene med lavest timetall, der elevene bare får noen timer undervisning i uka. Samtidig tyder innspillene til Lied-ut-

1. Elevundersøkelsen 2021, s. 105.

valgets arbeid på at det er de gjennomgående fagene som nedprioriteres av elevene.¹

Hyppe bytter mellom fag kan også føre til unødvendig stress for elevene, i tillegg til at det er dårlig for konsentrasjon og fordypning. For elever som sliter med å fullføre videregående opplæring og som faller fra underveis i et skoleår, blir det vanskeligere å komme tilbake til opplæringen senere. Faller en elev fra opplæringen i desember, har de mistet hele skoleåret og må vente til august med å begynne på igjen. Dette skaper en unødig høy terskel for å fullføre opplæringen, og kan virke demotiverende for elever som sliter med å følge opplæringen. Selv om modulbasert opplæring ikke er noen garanti for økt gjennomføring for denne gruppen, vil det kunne gi et godt tilbud for de elevene som er klare for å ta noen fag.

Fleksibiliteten i dagens fag- og timefordeling er ikke god nok. Ordningen der skoleeier kan omdisponere inntil 25 pst. av timetallet gjelder bare for enkeltelever og er veldig lite brukt. Fylkeskommuner som tilbyr ordningen med fleksibel fag- og timefordeling, må også tilby den ordinære, nasjonale fordelingen. Innenfor dagens lovverk er det åpning for å periodisere fagene, såkalt «plogging», innenfor det enkelte skoleår. Dette fungerer likevel bare i noen fag og krever til dels omfattende planlegging fra skolene, fordi det ikke finnes et nasjonalt rammeverk for periodisering som er enkelt for skolene å benytte seg av.

Forslagsstillerne ønsker derfor å legge til rette for mer motiverende strukturer i videregående opplæring og som legger til rette for fullføring. Som en oppfølging av fullføringsreformen må det legges til rette for at flest mulig kan fullføre et videregående løp i det tempoet de trenger og med muligheter til fordypning i fagene. Forslagsstillerne foreslår derfor at skoleåret deles inn i mindre terminer, slik at elevene har færre fag samtidig i hver termin og kan avslutte faget før de går videre (såkalt modulbasert opplæring eller periodisering).

Modulbasert opplæring innebærer at elevene har færre fag samtidig, men over en kortere periode. Elevene blir ferdig med temaet i hver enkelt modul og får en sluttvurdering, men kan måtte ta flere moduler for å oppnå kompetansen i et helt fag. En konsekvens av en slik organisering av opplæringen er at fagene må tilbys på en annen måte enn i dag: Noen fag kan tilbys som en enkelt modul, mens andre fag må deles opp over flere moduler. Dette krever en tilpasning av dagens fag- og timefordeling, men åpner også for mange muligheter.

Forslaget følger opp de faglige anbefalingene fra Lied-utvalget, som foreslo at skoleåret ble delt inn i to eller tre terminer, med sluttvurdering for hver termin. Utvalget begrunnet forslaget i behovet for mer fordyp-

ning, økt motivasjon og at det bør gå kortere tid fra eleven begynner i et fag til de får sluttvurdering i det.²

En ny fag- og timefordeling tilpasset modulbasert opplæring vil kunne gi elevene større fleksibilitet til å ta enkelte fag når de selv ønsker det, også på tvers av dagens skoleår. Samtidig er det naturlig at enkelte moduler bygger på hverandre og må tas i sammenheng, for eksempel i språkfag, slik at det er krav om å ha fullført en modul for å kunne gå videre til neste. Med et høyt antall timer i et fag over kortere tid, legges det bedre til rette for konsentrasjon og dybdelæring, noe som kan gjøre det enklere å oppnå ferdighetsmålene i læreplanen.

En annen konsekvens av en slik organisering er at man må se på måten man gjennomfører sluttvurderingene på nytt, men også her finnes det flere ulike løsninger som er forenelige med modulbasert opplæring. For å bevare klassetilhørigheten mellom elevene kan det vurderes å innføre egen tid med fast klasse. Forslagsstillerne ønsker at dette skal utforskes nærmere.

I Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen, foreslo regjeringen Solberg å utrede om det er behov for at timene i noen fag skal samles på én termin, slik at elevene har færre fag samtidig. Forslaget skulle ses i sammenheng med ny fag- og timefordeling. Forslagsstillerne mener dette er riktig vei å gå, og bygger på fullføringsreformen i dette forslaget. I en slik utredning bør også modulbasert opplæring i alle fag vurderes.

Forslagsstillerne ønsker at det skal utarbeides en helhetlig, nasjonal struktur for modulbasert opplæring i videregående skole. Denne strukturen kan innebære en alternativ fag- og timefordeling og egne retningslinjer for sentralt gitt eksamen, og må utredes. Før modellen innføres som standardmodell for norsk videregående opplæring, kan den tilbys skoleeiere og skoler som en likestilt alternativ modell som leder til studiekompetanse eller yrkeskompetanse.

Økte faglige valgmuligheter for elevene

En viktig forskjell på grunnskolen og videregående opplæring er at grunnskolen er pliktig, jf. opplæringsloven § 2-1, mens videregående er valgfritt, jf. opplæringsloven § 3-1. Derfor er det avgjørende at barn og unge lærer nok i grunnskolen til å bli kompetente og deltakende samfunnsborgere. Kunnskap og ferdigheter som samfunnet mener at alle må ha, kan derfor ikke overlates til videregående, men må læres i grunnskolen. Forslagsstillerne ønsker derfor at videregående opplæring i større grad skal ses på som et selvstendig utdanningsnivå, i tråd med anbefalingene til Lied-utvalget.

Forslagsstillerne er opptatt av at videregående opplæring skal introdusere noe nytt for elevene, og gi elevene en faglig identitet. Dette gjøres gjennom å introduse-

1. NOU 2019: 25, s. 58

2. NOU 2019: 25, s. 59

re nye fag, som elevene ikke kjenner fra grunnskolen, men også ved å gi elevene større frihet til å velge fag og faglig retning.

Valgfag spiller en viktig rolle for å holde motivasjonen oppe gjennom skolegangen. I dag utgjør fellesfagene 66,7 pst. av timetallet på studiespesialiserende utdanningsprogram. På de yrkesfaglige utdanningsprogrammene er valgmulighetene enda dårligere. Å få velge enkelte fag som passer ens egen interesse kan bidra til å styrke lyst til å gå på skolen og fullføre. Derfor mener forslagsstillerne at det bør bli et større omfang av valgfrie programfag på videregående enn det er i dag, spesielt på de studieforberedende utdanningsprogrammene.

En økning i antall timer valgfag må tilpasses og ses i sammenheng med hvilken sluttkompetanse eleven ønsker å oppnå. Det vil derfor naturlig måtte være forskjell i hvor stor andel frie valgfag elevene har mellom de ulike utdanningsprogrammene.

I tillegg til at valgfagene utgjør en liten andel av timetallet, er det også en rekke begrensninger på elevenes valg:

- På studiespesialiserende må elevene velge nærmere to tredeler av timene i programfag fra samme programområde, enten realfag eller språk, samfunnsfag og økonomi.
- Elevene på yrkesfag kan velge å bruke timer i yrkesfaglig fordypning på valgfag fra studiespesialiserende utdanningsprogram, men ikke motsatt.
- Elevene på yrkesfaglige studieprogram kan ikke velge å følge undervisningen i R- eller S-matematikk, selv om de ønsker det og det tilbys på andre utdanningsprogram på samme skole.
- Mange skoler tilbyr et så lite antall valgfag på enkelte programområder at elevenes valgmuligheter er sterkt begrenset.
- Elever som går løp som Musikk, dans og drama eller Kunst, design og arkitektur har få muligheter når det gjelder valgfag. De blir enten nærmest tvunget til å holde seg til løpet de har søkt til og i andre tilfeller har de ingen annen reell valgmulighet.

Forslagsstillerne mener det bør bli enklere å kombinere fag på tvers av utdanningsprogram i både studiespesialiserende og yrkesfaglig retning. Elever på studiespesialisering bør få muligheten til å velge fag fra yrkesfaglige utdanningsprogram, forutsatt at det er ledig plass. Det er ingen grunn til å anta at elever på studiespesialisering ikke kan ha interesse og nytte av å følge noen yrkesfaglige fag, eller at elever på yrkesfaglige program ikke kan ha glede av å følge matematikkundervisningen som tilbys på studiespesialisering. Valgfagene bør derfor gjøres langt mer fleksible og valgfrie enn de er i dag.

Ved å fjerne barrierene mellom yrkesfagskolene og de studiespesialiserende skolene, blir det også enklere å bytte underveis eller oppnå både generell studiekompetanse og yrkeskompetanse, og det gir større mulighe-

ter for videre utdanning for elever med yrkeskompetanse. Gjennom kravene man stiller til sluttkompetanse, vil man i større grad kunne forberede elevene til høyere utdanning. Ikke alle skoler er organisert med både yrkesfag og studieforberedende på samme skole, så det må tas hensyn til dette i en slik endring.

Forslagsstillerne er opptatt av at det skal være enkelt for alle elever å oppnå ønsket kompetanse i videregående opplæring. Det er like viktig at elever som går studiespesialiserende utdanningsprogram også får muligheten til å oppnå yrkeskompetanse, som at elever på yrkesfaglig utdanningsprogram får muligheten å oppnå studiekompetanse. Derfor ønsker forslagsstillerne å bryte ned skillet mellom yrkesfag- og studiespesialiserende, og gjøre det enda enklere enn i dag å kombinere utdanning fra de ulike yrkesprogrammene.

Reduserer man skillet mellom yrkesfaglig og studiespesialiserende utdanningsprogram, må man samtidig ta hensyn til at disse programmene står i to ulike utdanningstradisjoner. Det er et mål for forslagsstillerne å ivareta de fagtradisjonene disse fagene står i, og ikke teoretisere yrkesfagene. Hindringene for en slik modell, som verdsetter yrkeskompetanse og studiekompetanse like mye, er blant annet strukturen og omfanget av fellesfagene og den manglende fleksibiliteten i programfagene.

Det kan stilles spørsmål ved om fellesfagene i tilstrekkelig grad er relevante for elevene og lærlingenes sluttkompetanse. Universitets- og høyskolesektoren påpeker at studentene som kommer fra videregående opplæring ikke har gode nok akademiske evner, mens fellesfagene på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene ikke har tilstrekkelig relevans for yrkeskompetansen. Dette gjør det vanskelig for elevene å se sammenhenger mellom det de lærer i fellesfagene og programfagene.

Forslagsstillerne mener fellesfagene skal ha en viktig rolle i videregående opplæring, men ønsker å legge til rette for at elevene i større grad opplever at videregående er et nytt steg i utdanningen. For å bidra til økt motivasjon for elevene i videregående opplæring, mener forslagsstillerne at det er riktig å øke de valgfrie programfagenes plass, og at elevene som begynner på studiespesialiserende utdanningsprogram får muligheten til å velge fag allerede på Vg1.

Det er et selvstendig poeng at timetallet avsatt til programfag/valgfag øker gradvis gjennom videregående, slik at elevene får et grunnlag gjennom fellesfagene og en skolestruktur som ikke skiller seg for mye fra det de er vant med på ungdomsskolen, og etter hvert får større frihet og mer ansvar for egen timeplan. På den måten får man en bedre overgang mellom grunnskolen og videre studier eller arbeidslivet.

Forslagsstillerne ønsker også at regjeringen vurderer hvorvidt elever på studiespesialiserende utdanningsprogram bør få muligheten til å ta ex.phil. på videregående som valgfag. Gitt at formålet med ex.phil. er å for-

berede studentene på studier, hører det naturlig hjemme i utdanningsprogrammet for studiespesialisering.

Økt gjennomføring for ungdom i Oppfølgingstjenesten

Aldri har flere ungdommer fullført og bestått. To av tre elever i videregående opplæring fullfører på normert tid. Dette er en økning på seks prosentpoeng sammenlignet med gjennomføringstallene for seks år siden. 80,4 pst. av dem som begynte i Vg1 i 2015, fullførte med studie- eller yrkeskompetanse innen to år etter normert tid.

Samtidig er det store forskjeller på hvem som fullfører. Gjennomføringen er høyere på studieforberevende enn på yrkesfag. Det er også betydelige regionale forskjeller, særlig på yrkesfaglige studieprogram. Selv om tallene for antall elever som fullfører videregående opplæring har styrket seg de siste årene, er det altså fortsatt noen som aldri begynner i videregående, og mange som slutter underveis. Dette kan lett bli en kilde til utenforskap.

Ungdommene som ikke går i videregående opplæring eller er i arbeid, er i målgruppa til Oppfølgingstjenesten (OT). OT hadde per juni 2022 registrert 13 521 ungdommer i sin målgruppe, men målgruppen utvides i fullføringsreformen fra 21 år til 24 år.

OT's oppgave er å sørge for at all ungdom i målgruppa for tilbud om opplæring, arbeid eller andre kompetansefremmende tiltak. Hovedmålet er at flest mulig skal kunne fullføre med studie-, yrkes- eller grunnkompetanse. OT fungerer veldig ulikt i de ulike fylkene. Bakgrunnen for dette er at OT er ulikt organisert og har ulikt fokus i fylkeskommunene. Dette kan bidra til ulik praksis, noe som vil kunne gå utover den kvaliteten OT-ungdommen får avhengig av hvilket fylke en bor i.

Forslagsstillerne ønsker å heve både bevisstheten om OT og tjenestens mulighet til å bistå flere ungdommer til utdanning eller arbeid. Det krever et helhetlig blikk på hvordan denne tjenesten fungerer i dag, og hva den trenger av rammer og bevilgninger for å nå flere ungdommer. Gjennom en egen stortingsmelding om Oppfølgingstjenesten kan tjenesten utvikles til å bli et mer effektivt verktøy for å forhindre utenforskap og bidra til økt gjennomføring av en veldig stor gruppe ungdommer – ungdommer som må få riktig kompetanse etter hva næringslivet etterspør, og som det må forhindres at går videre i Nav-systemet. Søkelys på og utvikling av innhold i denne tjenesten kan være et av de beste forebyggende arbeide-

ne som kan gjøres for å redusere antallet unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning, og som kan bidra til økt sysselsetting i næringslivet og økt selvrealisering for den enkelte ungdommen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utvikle en alternativ fag- og timefordeling for videregående opplæring som tar høyde for at undervisningen kan organiseres i moduler, der elevene får muligheten til å konsentrere seg om færre fag på samme tid, i kortere terminer og med sluttvurdering.
2. Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonalt fastsatt struktur for modulbasert opplæring, slik at skoleeiere og skoler enkelt kan velge å ta i bruk modulbasert opplæring i sine videregående skoler, slik at elevene får muligheten til å konsentrere seg om færre fag på samme tid, i kortere terminer og med sluttvurdering.
3. Stortinget ber regjeringen styrke mulighetene til å ta fag på tvers av studieretningene, og vurdere å fjerne skillet mellom studiespesialisering og yrkesfag slik at sluttkompetansen avgjøres av elevens sammensetning av fag.
4. Stortinget ber regjeringen igangsette et arbeid med å øke antall timer programfag på studiespesialiserende utdanningsprogram i videregående opplæring.
5. Stortinget ber regjeringen endre reglene for programfag, slik at elevene kan velge programfag å fordype seg i utenom programområdene.
6. Stortinget ber regjeringen påse at elevene på studiespesialiserende utdanningsprogram får muligheten til å ta valgfag allerede fra Vg1.
7. Stortinget ber regjeringen vurdere om ex.phil.-undervisningen kan tilbys som valgfag til studiespesialiserende utdanningsprogram.
8. Stortinget ber regjeringen legge fram en egen stortingsmelding om hvordan Oppfølgingstjenesten i fylkene kan spille en større rolle gjennom å inkludere flere i videregående opplæring og arbeid, med mål om økt gjennomføring av videregående opplæring.

24. mai 2023

Guri Melby

Abid Raja

Sveinung Rotevatn

Grunde Almeland

Ingvild Wetrhus Thorsvik

Alfred Jens Bjørlo